

Nr 77.

Ankom till riksdagens kansli den 22 mars 1926 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående ersättningar åt vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen eller deras rättsinnehavare för förluster förorsakade i samband med tjänstgöring i Ryssland jämte en i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

Uti den till riksdagen avlåtna, den 7 januari 1926 dagtecknade propositionen angående statsverkets tillstånd och behov under budgetåret 1926—1927 har Kungl. Maj:t under tredje huvudtiteln (punkt 28 av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för nämnda dag) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde varda riksdagen i ärendet förelagd, till ersättningar åt vissa befattningshavare för förlust av i Ryssland kvarlämnad egendom för budgetåret 1926—1927 beräkna ett extra anslag av 280,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t uti en till riksdagen avlåten, den 20 februari 1926 dagtecknad proposition (nr 185), under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet över utrikesdepartementsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till ersättningar åt vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen eller deras rättsinnehavare för förluster förorsakade i samband med tjänstgöring i Ryssland för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 280,000 kronor.

Beträffande utredningen i ärendet får utskottet hänvisa till sid. 31 och 32 av återopade statsrådsprotokollet den 7 januari 1926 samt till omförmälda statsrådsprotokoll den 20 februari 1926.

Vidare har uti en inom andra kammaren av herr *G. A. Björkman* väckt motion (nr 379) hemställts, att för det i kungl. propositionen, nr 185, angivna ändamål måtte, utöver det av Kungl. Maj:t äskade beloppet av 280,000 kronor, anvisas ytterligare 57,000 kronor, eller således ett extra anslag av 337,000 kronor.

I fråga om de skäl, motionären anført till stöd för sin framställning, vilken avser bifall till statskontorets nedan omförmälda förslag, får utskottet hänvisa till motionen.

Under erinran att riksdagen sedan en följd av år anvisat medel till ersättningar för mistning av bohag i Ryssland åt framlidne envoyén P. H. E. Brändströms arvingar och likaledes framlidne generalkonsuln C. A. Askers

änka, anförde departementschefen i den vid 1925 års riksdag framlagda statsverkspropositionen, att den utredning, som igångsatts i syfte att åvägbringa en definitiv reglering av berörda krav, ansetts böra utsträckas att omfatta jämväl de förluster av motsvarande art, som kunde hava drabbat vissa andra avlönade befattningshavare, vilka tjänstgjorde i Ryssland vid tiden för de diplomatiska förbindelsernas avbrytande. Utredningen kunde emellertid ej fullföljas därhän, att frågan om dylik slutlig reglering då kunde föreläggas riksdagen. I stället anvisade riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 189 därom framställda förslag, för budgetåret 1925—1926 ett extra anslag av 20,000 kronor, varigenom möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att under nämnda budgetår i avvaktan på en slutlig uppgörelse bereda någon ekonomisk lättnad åt sådana tjänstemän, som särskilt hårt träffats genom de i Ryssland lidna förlusterna.

Jämlikt lämnat bemyndigande har ministern för utrikes ärendena den 30 april 1925 såsom särskild sakkunnig att biträda vid slutförandet av den inom utrikesdepartementet pågående utredningen i ämnet tillkallat överdirektören i statistiska centralbyrån J. L. Widell.

I skrivelse den 12 februari 1926 har överdirektör Widell avgivit redogörelse för resultatet av den numera slutförda utredningen ävensom framlagt förslag till slutgiltig reglering av de föreliggande kraven.

I början av sistlidne oktober månad hade till Stockholm överförts sådant i statens fastighet i Leningrad befintligt lösöre, som antingen med säkerhet konstaterats eller möjligen kunde antagas tillhöra någon av de personer, från vilkas sida ersättningsanspråk framstälts. I dessas närvaro hade därefter under ifrågavarande sakkunniges ledning nämnda lösöre varit föremål för en ingående granskning och värdering, varefter sådana föremål, som kunnat identifieras, utlämnats till ägarna. Värderingen, vilken verkstälts med biträde av särskilt tillkallade experter, hade inriktats på att såväl kontrollera de av ägarna uppgivna värdena med hänsynstagande till prisläget vid den tidpunkt dessa åsatts som att fastställa det värde de olika föremålen skulle haft i nuvarande stund, därest de befunnit sig i det skick, vari ägarna nödgats lämna dem. Uppskattning hade vidare skett av kostnaderna för nödiga reparationer av sådana skador, som tillkommit under den tid ägarna varit förlustiga sitt lösöre ävensom av annan under nämnda tid uppkommen värdeminskning.

Departementschefen har i ärendet anført följande:

»Vid de tillfällen, då statsmakterna tidigare haft att behandla nu förevarande ersättningsfrågor, har uttalats önskvärdheten av att en definitiv reglering därav snarast möjligt måtte åvägbringas. Då förhållandena nu medgiva att så kan ske, vill jag i likhet med den sakkunnige understryka, att vederbörande icke torde kunna göra gällande något rättsligt anspråk mot svenska staten med anledning av de i Ryssland lidna förlusterna, men att å andra sidan synnerligen starka billighetsskäl tala för att staten lämnar en skälig gottgörelse för förluster, vilka nu ifrågavarande lönade befattningshavare lidit på grund av sin anställning i statens tjänst.

Med utgångspunkt härifrån har den sakkunnige ansett sig böra begränsa sitt förslag till sådana förluster, vilka kunde betraktas som direkt föranledda av vederbörandes ställning som statstjänstemän, under det att exempelvis sådana krav icke upptagits, som avsett i ryska företag eller fastigheter nedlagd privat förmögenhet eller sådant i Ryssland inköpt lösöre, vars förvärvande vore att betrakta som kapitalplacering.

Den egendom, som sålunda ansetts böra komma i fråga vid ersättningskravens bedömande, har med hänsyn till dess större eller mindre outhärlighet för ägarna av den sakkunnige uppdelats i olika kategorier, för vilka ersättning beräknats enligt i viss mån skilda principer. För förlust av kläder (grupp A) — vilka givetvis tämligen omedelbart måst ersättas med nya — har föreslagits gottgörelse med värdet vid tiden för förlusten ävensom 5 % ränta för år därå. Samma princip har förordats beträffande sådan förlust av penningmedel samt av vissa nödvändiga konsumtionsvaror, som varit en direkt följd av vederbörandes tjänstgöring i Ryssland. För förlorat bohag i egentlig mening (grupp B) har föreslagits ersättning med det värde, det samma skulle haft enligt nuvarande prisläge därest det funnits i behåll i samma skick, vari ägarna nödgades lämna det, varjämte förordats, att ägarna med belopp motsvarande 20 % av nämnda värde skulle hållas skadeslösa därför att de under de gångna åren ej kunnat förfoga över bohaget. För förlust av konst- och lyxföremål (grupp C) har föreslagits gottgörelse enligt samma principer som för bohag i egentlig mening, under det att däremot någon ersättning för mistningen därav under den förflutna tiden icke beräknats. Slutligen har föreslagits gottgörelse för skada och värdeminskning å till ägarna numera återställda föremål.

Statskontoret har beträffande den föreslagna ersättningen för mistning av bohag ifrågasatt, huruvida icke densamma vore väl lågt satt samt anfört, att en gottgörelse av 40 % av bohagens nuvarande värde — eller med andra ord dubbelt så mycket som av den sakkunnige föreslagits — mera torde motsvara den verkliga lidna förlusten. Statskontoret synes härvid hava utgått från att ränta med något mer än 5 % för år borde beräknas å värdet av det bohag, vederbörande varit förlustiga. I anledning av vad av statskontoret i detta avseende anförts torde emellertid böra framhållas, att den i sakkunnigutlåtandet förordade gottgörelsen, vilken är ämnad att vara kompensation för de merutgifter för möblerad bostad eller för inköp av nytt bohag som åsamkats vederbörande på grund av avsaknaden av de i Ryssland kvarlämnade tillhörigheterna, visserligen uttryckts i viss procent av bohagens värde, men att densamma därför icke är avsedd att utgöra ränta å det kapital, som varit nedlagt uti ifrågavarande lösöre. Det är endast av praktiska skäl, som denna ersättning bestämts till viss bråkdel av föremålens värde, och det är alltså ej fråga om någon ränteberäkning. Att märka är ock, att, därest bohagen aldrig undandragits ägarnas besittning, däri nedlagt kapital givetvis varit räntelöst. Bland annat med hänsyn härtill anser jag mig böra ansluta mig till den i sakkunnigutlåtandet föreslagna beräkningsgrunden.

Ej heller i övrigt har jag något att erinra mot de av den sakkunnige förordade principerna eller mot de av honom beräknade ersättningsbeloppen. Vad särskilt angår frågan om den gottgörelse, som redan utgått till stärbhusen efter envoyén Brändström och generalkonsul Asker, samt denna gottgörelses förhållande till den totala ersättning, om vars bestämmande fråga nu är, har den sakkunnige på anförda skäl icke ansett sig böra fatta bestämd ståndpunkt utan har han i detta avseende avgivit tvenne alternativa förslag. I överensstämmelse med vad av statskontoret härutinnan anförts anser jag, att de av stärbhusen redan uppburna beloppen böra gå i avräkning å den nu ifrågasatta gottgörelsen.

Vad den sakkunnige föreslagit beträffande de villkor, varmed ersättningsbeloppens utanordnande borde förbindas, anser jag mig böra biträda. Vederbörande torde sålunda böra avstå från varje ytterligare krav mot svenska staten på grund av de förluster i samband med tjänstgöringen i Ryssland, för vilka de emottagna beloppen utgöra gottgörelse, ävensom å statsverket överlåta sina mot ryska staten — eller annan skadeståndsskyldig — riktade krav i den mån dessa nu bliva reglerade. Vidare torde äganderätten till den egendom, för vars förlust gottgörelse lämnas, böra uttryckligen överlåtas å statsverket, dock med bibehållen rätt för ägarna att efter värdering inlösa sådana föremål, som till äventyrs i en framtid må kunna tillrättascaffas.

I enlighet med det nu anförda skulle ersättningar med nedan angivna belopp beräknas för följande personer:

Framlidne envoyen P. H. E. Brändströms stärbhus	kronor	67,750: —
» generalkonsuln C. A. Askers stärbhus	»	54,500: —
Generalkonsuln K. E. Widerström	»	46,600: —
Legationsrådet friherre A. Koskull	»	28,425: —
Förutv. kanslisten O. Lundberg	»	28,228: 15
Förutv. handelsattachén E. Hagberg	»	26,337: 50
Fröken O. Hallberg	»	8,750: —
Kanslisten G. H. Sandberg	»	8,000: —
Framlidne kommandörkaptenen H. O. Elliots stärbhus ..	»	6,000: —
Majoren A. Claëson	»	5,400: —
Fröken R. Sarwé	»	3,375: —
Fru E. Winberg	»	3,315: —
Kaptenen T. Orre	»	3,000: —
Förutv. t. f. kanslisten R. Ericsson	»	2,000: —
T. f. konsuln E. Ytterberg	»	1,540: —
Fil. d.r G. Langenfelt	»	1,520: —
Kommandörkaptenen G. W:son Lilliehöök	»	1,140: —
Legationsrådet F. Malmar	»	600: —
Fru G. Bergström	»	600: —

Summa kronor 297,080: 65

I likhet med vad i sakkunnigutlåtandet anförts vill jag framhålla, att ovanstående ersättningsbelopp ej torde böra betraktas som i allo definitiva, i det att i ett par fall frågan om äganderätten till vissa av de från Leningrad överförda föremålen ännu ej helt klarlagts. Jämväl i övrigt synes det lämpligt

att, i händelse av bifall till förevarande förslag, möjlighet lämnas öppen för Kungl. Maj:t att vid utanordnandet av ersättningarna företaga mindre jämförelser i de föreslagna beloppen. Med hänsyn härtill synes ovan angivna slutsumma, 297,080:65 kronor, vid beräkningen av det totala anslagsbehovet för ändamålet böra avrundas uppåt till 300,000 kronor. Då 1925 års riksdag, som ovan nämnts, ställt ett belopp av 20,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för utbetalande av förskott å de slutgiltiga ersättningsbeloppen, torde alltså 280,000 kronor nu böra av riksdagen äskas för ändamålet.»

Utskottet, som icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, har, med hänsyn till vad departementschefen anfört gent emot statskontorets ståndpunkt i frågan, ansett sig böra avstyrka den i ämnet väckta motionen, och får utskottet sålunda hemställa,

Utskottets
yttrande.

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Björkmans ovanberörda motion (II:379), till *ersättningar åt vissa befattningshavare inom utrikesförvaltningen eller deras rättsinnehavare för förluster förorsakade i samband med tjänstgöring i Ryssland* för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra anslag av 280,000 kronor.

Stockholm den 22 mars 1926.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Närvarande: Se under utlåtandet nr 75.

Reservation

av herr *B. F:son Holmgren*, som ansett att utskottet bort tillstyrka den i ämnet väckta motionen.